

Editorial

Petr Fučík a Ladislav Rabušic

Partnerství, rodičovství a rodina jsou fenomény, které se v České republice staly od druhé poloviny devadesátých let námětem mnoha demografických i sociologických prací, neboť to jsou jevy, které procházely a stále ještě procházejí radikální proměnou. Předkládané číslo časopisu Sociální studia tuto tematiku dále rozvíjí. Obsahuje šest statí, které podle našeho soudu ilustrují určitý posun ve výzkumu partnerského a reprodukčního chování české populace, neboť publikované příspěvky představují další aspekty přístupů, jež nebyly v minulých analýzách přítomny. Náš soubor textů klade například větší důraz na roli mužů (i absentujících) partnerů v reprodukčním a rodičovském chování, zkoumá interakce mezi partnery a pokouší se zasadit postoje k rodinné politice do tohoto interakčního kontextu. Rozebírá také vlivy rozvodu na další plodnost a zabývá se analýzou mediálních obsahů ve vztahem k rodině s pokusem propojit ji s postoji mladé generace k těmto tématům.

První článek Hany Haškové a Ladislava Rabušice si klade – v kontextu evropské i české velmi nízké sňatečnosti – otázku, zdali je sňatek vůbec ještě v českém prostředí životaschopným fenoménem a zda nebude nahrazen jinými formami partnerského soužití. V 90. letech 20. století začala v České republice dramatickým způsobem klesat prvosňatečnost, což je výsledek faktu, že mladí lidé spolu stále častěji žijí v nesezdaném soužití, a pokud do manželství vstupují, pak sňatek odkládají do stále vyššího věku. Autoři hledají příčiny takového chování a také testují, zdali i v Česku platí hypotéza Hoffmann-Nowotnyho, podle které je nízká sňatečnost ovlivněna nízkou mírou porodnosti. Výsledky, k nimž autoři dospěli, ukazují, že mladí lidé manželství sice neodmítají, takže sňatek není v Česku mrtvým fenoménem, avšak vstup do manželství jasně spojují s plánováním rodičovství. A vzhledem k tomu, že jejich poměrně značná část zatím není plně rozhodnuta, zdali děti chtějí, nebo ne (platí především o mužích), nemají mnoho důvodů sňatek uzavírat.

Nejen v českých populačních analýzách se v poslední době objevuje obrat k mužům, k nimž byla sociologie jakožto k (polovičním) nositelům demografické změny dosud spíše přezíravá. Dvě statí tohoto čísla se dotýkají stability partnerství a jejího vlivu na rozhodování o rodičovství. Text Lenky Slepíčkové a Michaely Bartošové popisuje výsledky dvou kvalitativních výzkumů, jejichž spojujícím konceptem jsou problematické přechody k rodičovství. První z výzkumů nabízí stále poměrně vzácnou sondu do problému biologických limitů rodičovství – v tomto případě neplodnosti. Druhý výzkum je zaměřen na jiný typ odkládání a ne-realizace rodičovství, jehož významným faktorem je možnost či nemožnost najít stabilní partnerství, to je najít odpovědného partnera, s nímž se žena může rozhodnout založit rodinu. V druhé statí z této dvojice statí zkoumá Petr Pakosta velmi podobné téma, avšak z jiného úhlu pohledu. Jsou situace, kdy se „ten pravý“ nakonec z rodiny vytratí. Jeho analýza

založená na datech o porodnosti mezi lety 1993–2004 z ČSÚ mapuje reprodukční dráhy žen, které zažily rozvod již před porodem prvního dítěte.

Interakci mezi postoji muže a ženy v páru přináší do zorného pole také text Beatrice Chromkové Maney a Petra Fučíka. Tato analýza je postavena na využití párových dat o postojích k opatření prorodinné politiky. V inspiraci teorií konfliktních preferencí autoři zkoumají vliv dynamiky postojů v páru na akceptaci prorodinných opatření.

Do sféry sociálních opatření také směřuje stat' Blanky Plasové, která se zabývá faktory, jež vstupují do hry při rozhodování žen o vstupu na trh práce znovu po rodičovské dovolené. Z kvalitativních rozhovorů autorka sumarizuje jednotlivé prvky prostředí trhu práce, které mohou rozhodování žen ovlivnit. Stat' do detailu mapuje význam těchto prvků, což odpovídá idiografickému přístupu kvalitativních technik.

Analýzu mediálního obrazu rodiny a partnerství přináší Leona Stašová. Text vychází ze tří empirických výzkumů a v analytické části kombinuje několik technik. V první řadě jde o obsahovou analýzu specifického mediálního obsahu, zpracovanou kvantitativně i kvalitativně. Druhá část využívá data ze strukturovaných i semistrukturovaných rozhovorů na téma rodiny a její mediální reprezentace příslušníky generace již je nyní 18–30 let. Tato kombinace vytváří silný potenciál triangulace výsledků a zároveň zprostředkovává kontext mediální reality působící na rozhodování o rodičovství.